

CENTRALNE
MUZEUM JEŃCÓW WOJENNYCH
W ŁAMBINOWICACH-OPOLU

TWARZE
OPOLA
TWARZE
MUZEUM

POD REDAKCJĄ *Violetty Rezler-Wasielewskiej*

Tom I ✦ Opole 2015

Szanowni Państwo!

Chyba nikomu z nas nie zdarzyło się, by – spacerując po swoim mieście czy zwiedzając wybrane muzeum – choć przez chwilę nie pomyślał o ludziach, którzy te miejsca tworzyli. Tworzyli, czyli wymyślali, nadawali konkretny kształt i przeznaczenie, zmieniali i doskonalili, wypełniali szczegółami. Rozglądamy się z ciekawością i najpierw wychwytyjemy wzrokiem te elementy, które przyciągają swym pięknem (lub brzydota), czasem klimatem. Skupiamy na nich naszą uwagę dłużej. I dopiero po tym pierwszym oglądzie przychodzi refleksja o ludziach odpowiedzialnych za miejsce, w którym się znajdujemy.

A przecież miasta i instytucje to przede wszystkim ludzie. Ci, którzy je tworzyli i tworzą, to postacie różne – z tzw. pierwszego planu i te żyjące w ich cieniu albo w ogóle już zapomniane. Kobiety i mężczyźni. Osoby charyzmatyczne, przywódcze, powszechnie znane lub przeciwnie – niezwracające na siebie uwagi. Indywidualności. Imiona i nazwiska niektórych z nich znajdują się w nazwach ulic, widnieją na tablicach umieszczonych na ścianach budynków, rzadziej na pomnikach. O nielicznych przeczytaliśmy artykuły lub książki, a najczęściej, ale okresowo również słyszeliśmy w mediach. Innych znamy osobiście, spotykamy się z nimi w naszej pracy, czasem i przypadkowo na ulicy, w sklepie czy kawiarni, ale poza świadomością, że pełnią rozmaite funkcje, że zajmują się np. nauką, poezją, teatrem, malarstwem, rzeźbą czy fotografią – niewiele o nich wiemy.

Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu istnieje już 50 lat i prawie tyle samo jest związane z Opolem. Utworzone jako samodzielna placówka w 1965 r., w związku z funkcjonowaniem w Łambinowicach w latach II wojny światowej jednego z największych w Europie jenieckich kompleksów obozowych Wehrmachtu, szybko znalazło swoją drugą siedzibę w mieście, które – właśnie ze względu na ludzki potencjał – zapewniało mu szybki rozwój. Długo była to gościna w Wojewódzkim Archiwum Państwowym (obecnie: Archiwum Państwowym) w Opolu przy ul. Zamkowej 2, gdzie znajdowała się dyrekcja i administracja Muzeum, gdzie mogli pracować naukowcy i archiwiści. Od połowy lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku instytucja dysponuje własnym budynkiem przy ul. Minorytów 3, a w nim także pracownią naukową, biblioteką i cennym archiwum, na podstawie którego rekonstruowane są losy jeńców wojennych, przygotowywane prace naukowe i wydawane zaświadczenia o pobycie polskich żołnierzy w niewoli niemieckiej. Dzięki rozbudowie obiektu w końcu lat dziewięćdziesiątych mieszkańcy Opolu i turyści mogą tu zwiedzać wystawy i uczestniczyć w rozmaitych spotkaniach.

W naszym mieście działa więc Muzeum o silnym, antywojennym przekazie. Dokumentuje ono, bada i upowszechnia losy jeńców wojennych w obu systemach totalitarnych – niemieckim i radzieckim, a także losy żołnierzy polskich w państwach neutralnych w latach 1939–1945. Z racji opieki nad Miejscem Pamięci Narodowej w Łambinowicach zajmuje się także jego tragiczną i skomplikowaną historią, odzwierciedlającą specyfikę Śląska Opolskiego.

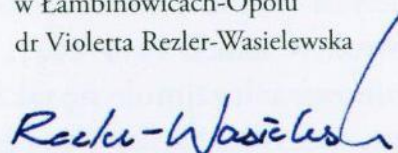
Siedemdziesiąt lat od zakończenia II wojny światowej i pięćdziesiąt lat istnienia Muzeum, jakie upływają w 2015 r., to czas intensywnej pracy wielu wyjątkowych ludzi, dzięki którym instytucja ta rozwinęła się i ugruntowała swoją pozycję w kraju i poza jego granicami. To dobra okazja, by przypomnieć tych mieszkańców Opola, którzy jak np. Stefan Oswald Popiołek budowali Muzeum, jak Jerzy Beski, Marian Nowak czy Adam Zbiegieni zmieniali wygląd miejsca pamięci w Łambinowicach. By zaprezentować tych, którzy – jak Bolesław Kominek lub Zdzisław Jaeschke czy Róża Bednorz – swą działalnością i postawą, choć każdy inaczej, wyróżnili się w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu. By przedstawić tych, których życiorysy były z wojenną zawieruchą związane lub którzy mieli szczęście jej nie doświadczyć – jak np. Wiesław Malicki, Zygmunt Dmochowski, Harry Duda, Wiesław Lesiuk, Stanisław Sławomir Nicieja i Damian Tomczyk oraz Roman Kwaśniewski – a którzy przed nią przestrzegali i przestrzegają w tomikach wierszy bądź rozprawach naukowych. Także tych, którzy – jak Leszek Ołdak, Zygmunt Moryto, Andrzej Czernik, Robert Suchiński czy Sławoj Dubiel – wspierają nas w naszej codziennej pracy własnymi realizacjami artystycznymi bądź – jak Bogusław Szybkowski – pasją kolekcjonerską i wydawniczą. Związek ich wszystkich z Muzeum jest bardzo konkretny. Są to jednocześnie postacie wielowymiarowe, pozostawiające trwałe ślady w materialnej i niematerialnej przestrzeni naszego miasta, osoby, o których można mówić, że są twarzami Opola. A o tych przecież warto wiedzieć więcej.

„Twarze Opola” to tytuł, jaki nadaliśmy naszemu cyklowi kulturalnemu, poświęconemu ludziom ważnym dla miasta i muzeum. Organizujemy go w opolskiej siedzibie od początku 2012 r. w celu przybliżenia tych osób szerszemu gronu. Książka, którą oddajemy Państwu do rąk, jest drugą realizacją temu służącą. Zawiera prezentacje sylwetek 20 opolskich naukowców, literatów, artystów, działaczy i pasjonatów, które udało się nam do połowy 2015 r. przedstawić w trakcie spotkań w ramach wspomnianego cyklu.

Nasza publikacja ukazuje się przy finansowym wsparciu władz województwa i miasta. Serdecznie za to dziękujemy szczególnie Panu Andrzejowi Bule, Marszałkowi Województwa Opolskiego, Panu Arkadiuszowi Wiśniewskiemu, Prezydentowi Opola, oraz Panu Grzegorzowi Sawickiemu, Członkowi Zarządu Województwa Opolskiego.

Dziękuję także koleżankom i kolegom, którzy pomogli mi w tworzeniu niniejszej książki i uczestniczyli w tworzeniu cyklu „Twarze Opola”. Dziękuję też wszystkim tym, którzy udostępnili zdjęcia ze swych archiwów i służyli informacją o nich.

Dyrektor Centralnego Muzeum
Jeńców Wojennych
w Łambinowicach-Opolu
dr Violetta Rezler-Wasielewska

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
VIOLETTA REZLER-WASIELEWSKA	
RÓŻA BEDNORZ.....	7
VIOLETTA REZLER-WASIELEWSKA <i>Dla innych – Róża Bednorz</i>	
JERZY BESKI.....	17
<i>Sztuka wobec absurdu. Historia budowy pewnego pomnika</i>	
ANDRZEJ CZERNIK.....	23
<i>Moje miejsca</i>	
ZYGMUNT DMOCHOWSKI.....	35
ALFRED WOLNY <i>Zygmunt Dmochowski – poeta dwóch Ojczyzn</i>	
SŁAWOJ DUBIEL.....	43
LUCYNA STERNIUK-GRONEK <i>Sławoj Dubiel – człowiek (od) wielkiego formatu</i>	
HARRY DUDA.....	55
JANUSZ IRENEUSZ WÓJCIK <i>Harry Duda – poeta, publicysta, redaktor, społecznik</i>	
ZDZISŁAW JAESCHKE.....	61
RENATA KOBYLARZ-BUŁA <i>Obozowe inspiracje Zdzisława Jaeschkego</i>	
BOLESŁAW KOMINEK.....	75
ANDRZEJ HANICH <i>Książdz doktor Bolesław Kominek – pierwszy polski ordynariusz Śląska Opolskiego (1945–1951)</i>	
ROMAN KWAŚNIEWSKI.....	85
ROZMOWA KRZYSZTOFA ŚWIDERSKIEGO I BOGUSŁAWA MRUKOTA <i>„Fotografować to znaczy wstrzymać oddech...” Opolskie w obiektywie Romana Kwaśniewskiego</i>	
WIESŁAW LESIUK.....	91
STANISŁAW SENFT <i>Profesor Wiesław Lesiuk. Portret naukowca i pedagoga</i>	
WIESŁAW MALICKI.....	101
TERESA NIETYKSZA <i>Lwowski baciarski w Opolu. Wspomnienie o Wiesławie Malickim</i>	
ZYGMUNT MORYTO.....	111
ŁUKASZ KROPIOWSKI <i>„Zwierciadło, w którym przegląda się wnętrze”. Twórczość Zygmunta Moryty</i>	
STANISŁAW SŁAWOMIR NICIEJA.....	121
DANUTA KISIELEWICZ <i>Człowiek z wizją. Stanisław Sławomir Nicieja w Opolu</i>	
MARIAN NOWAK.....	131
KAZIMIERZ S. OŻÓG <i>Opolski Hefajstos: Marian Nowak</i>	
LESZEK OŁDAK.....	143
<i>Mój światooгляд z opolskiej perspektywy</i>	
STEFAN OSWALD POPIOŁEK.....	161
PIOTR STANEK <i>Stefan Oswald Popiołek i początki polskiej humanistyki w Opolu</i>	
ROBERT SUCHIŃSKI.....	169
JOANNA MATLACHOWSKA-PALA <i>Robert Suchiński. Spojrzenie z boku</i>	
BOGUSŁAW SZYBKOWSKI.....	175
STANISŁAW SŁAWOMIR NICIEJA <i>Bogusław Szybkowski – kolekcjoner, wydawca, historyk fotografii</i>	
DAMIAN TOMCZYK.....	181
STANISŁAW SENFT <i>Profesor Damian Tomczyk – historyk najmłodszych jeńców</i>	
ADAM ZBIEGIENI.....	189
LUDMIŁA MAŁGORZATA SOBOLEWSKA <i>Adam Zbiegieni – lwowiak i opolanin</i>	